

ความบาดหมางระหว่างนักรบพี่น้องในนิยายสงครามญี่ปุ่น: กรณีศึกษานิยายสงครามเรื่อง “โฮเงินโมะโนะงะตะริ” “เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ” และ “ทะอิเฮะอิเกะ”*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนอเหตุปัจจัยที่นำไปสู่ความบาดหมาง และการคลี่คลายความบาดหมางระหว่างนักรบพี่น้องที่ปรากฏในนิยายสงครามเรื่อง “โฮเงินโมะโนะงะตะริ” “เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ” และ “ทะอิเฮะอิเกะ” รวมทั้งวิเคราะห์ว่า การนำเสนอความบาดหมางดังกล่าวส่งผลต่อความเป็นไปของตระกูลอย่างไร จากการศึกษาพบว่า เหตุปัจจัยของความบาดหมางระหว่างพี่น้องมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากการเน้นเหตุปัจจัยภายในตระกูลอันเกิดจากพฤติกรรมของผู้เป็นพี่น้อง ไปสู่เหตุปัจจัยภายนอกตระกูล ได้แก่ อิทธิพลของสภาพสังคมจากกลุ่มนักรบและราชสำนัก ทั้งนี้แม้ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องจะเกิดความบาดหมางกัน ทว่าผู้เขียนมีแนวโน้มที่จะนำเสนอให้คู่ขัดแย้งโดยส่วนใหญ่มีฝ่ายที่แสดงท่าทีประนีประนอมเพื่อคลี่คลายความขัดแย้ง นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่า ผู้เขียนมีแนวโน้มที่จะนำเสนอความบาดหมางระหว่างพี่น้องให้เป็นเครื่องชี้ถึงการเสื่อมอำนาจของตระกูล รวมทั้งชี้เป็นนัยว่า ผู้นำที่สามารถคลี่คลายความบาดหมางลงได้ นับเป็นผู้มีคุณสมบัติที่จะนำพาความรุ่งเรืองมาสู่ตระกูล และสร้างความมั่นคงให้แก่กลุ่มนักรบ

คำ

สำคัญ

นักรบพี่น้อง, ความบาดหมาง, โฮเงินโมะโนะงะตะริ, เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ, ทะอิเฮะอิเกะ

* งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนสนับสนุนการวิจัยนวัตกรรมและการสร้างสรรค์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ.2567

Dissension Between Brother Warriors in Japanese War Tales: A Case Study of The Tale of Hōgen, The Tale of Heike, and Taiheiki

Abstract

This research aims to examine how the reasons for and resolutions of dissension between brother warriors are presented in three Japanese war tales—The Tale of Hōgen, The Tale of Heike, and Taiheiki—and to analyze how the dissension affects the future of each clan. According to the results, the causes of the dissension between brother warriors appear to shift from internal factors caused by the brothers' behaviors to external factors, including social influence from the royal court and clan warriors. Despite conflicts between the brothers, the authors typically portray one of them as willing to reconcile and resolve disagreements. In addition, the authors tend to present the dissension between the brothers as a sign of the clan's loss of power, implying that a leader that can settle dissension has the ability to bring prosperity to the clan and provide stability for its warriors.

Key words

brother warriors, dissension, The Tale of Hōgen, The Tale of Heike, Taiheiki

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในนิยายสงครามญี่ปุ่น ผู้เขียนมักนำเสนอเรื่องราวความผูกพันระหว่างนักรบพี่น้อง โดยตัวละครนักรบผู้พี่มักถูกมอบบทบาทให้เป็นผู้สืบสานความตั้งใจของบิดาและเป็นหลักพึ่งพาให้แก่กันพี่น้อง ในขณะที่ตัวละครผู้น้องก็ให้ความเคารพ และตระหนักถึงสถานภาพของผู้เป็นพี่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากผู้เป็นพี่อยู่ในฐานะ “หัวหน้าตระกูล” (総帥) และ “หัวหน้ากลุ่มนักรบ” (武家の棟梁) ผู้เป็นน้องก็ย่อมต้องให้ความเคารพยำเกรงมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม มีไม่น้อยที่สายสัมพันธ์ของผู้มีสายเลือดเดียวกันเกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่โศกนาฏกรรมที่พี่น้องต้องฆ่าฟันกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่นักรบก้าวขึ้นมาใช้อำนาจนับตั้งแต่ปลายสมัยเฮอัน (ค.ศ. 794-1185) ถึงต้นสมัยมุโระมะชิ (ค.ศ. 1336-1573)

ในช่วงปลายสมัยเฮอัน ขณะเกิดการต่อสู้แย่งชิงบัลลังก์ในสงครามโฮเง็น (保元の乱) ในปีค.ศ.1156 มินะโมะโตะ โนะ โยะมิโตะโมะ (源義朝) นักรบผู้พี่ซึ่งอยู่ในฐานะหัวหน้าตระกูลและหัวหน้ากลุ่มนักรบ เกิดความบาดหมางกับผู้เป็นน้อง ในท้ายที่สุดแม้ว่าโยะมิโตะโมะจะเป็นฝ่ายชนะสงครามและได้รับปูนบำเหน็จดังที่หวังไว้ ทว่าเขาก็ต้องสังหารบิดาและผู้เป็นน้องตามคำสั่งของราชสำนัก ในนิยายสงครามเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” (『保元物語』)¹ ผู้เขียนนำเสนอฉากการต่อสู้ระหว่างพี่น้อง รวมทั้งยังได้ชี้ว่าการมุ่งแสวงหาความก้าวหน้าโดยมองข้ามสายสัมพันธ์ของคนภายในตระกูลย่อมส่งผลให้ความรุ่งเรืองของตระกูลไม่จีรังยั่งยืน

นอกจากนี้ในช่วงข้ามผ่านจากสมัยเฮอันไปสู่สมัยคะมะกุระ ยังเกิดเหตุการณ์ความบาดหมางระหว่างนักรบพี่น้องในช่วงสงครามเก็มเปะอิ (源平の争乱) ระหว่าง ค.ศ.1180-1185 โดยเหตุการณ์ดังกล่าวถูกถ่ายทอดในนิยายสงครามเรื่อง “เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ” (『平家物語』)² ในตอนต้นเรื่องผู้เขียนได้บรรยายถึงความรุ่งเรืองของนักรบตระกูลทะอิระ ภายหลังทะอิระ โนะ คิโยโมะริ (平清盛) หัวหน้าตระกูลและหัวหน้ากลุ่มนักรบ ได้ก้าวขึ้นมาเป็นพระอัยกาของจักรพรรดิ ทว่าความพยายามในการใช้อำนาจควบคุมราชสำนักได้นำมาซึ่งความขัดแย้งกับผู้เป็นน้อง ในเวลาต่อมาตระกูลทะอิระก็ถูกตระกูลมินะโมะโตะบุกโจมตีจนอำนาจอ่อนแอลงและตกเป็นฝ่ายแพ้ในที่สุด นอกจากความขัดแย้งภายในตระกูลผู้แพ้แล้ว ผู้เขียนยังได้นำเสนอความบาดหมางระหว่างพี่น้องฝ่ายผู้ชนะสงครามไว้ด้วยเช่นกัน ภายหลังจากตระกูลทะอิระล่มสลาย มินะโมะโตะ โนะ โยะริโตะโมะ (源頼朝) หัวหน้าตระกูลได้ขึ้นดำรงตำแหน่งเซอิเตอิโชกุน (征夷大將軍) นอกจากนี้ยังได้ก่อตั้งรัฐบาลทหารที่เมืองคะมะกุระ (鎌倉幕府) (ถัดไปจะใช้คำว่า “บะกุฟุ” (幕府) แทนคำว่า “รัฐบาลทหาร”) ยังผลให้เขามีสถานะเป็นหัวหน้ากลุ่มนักรบอย่างเต็มตัว ทว่าในช่วงเวลาที่โยะริโตะโมะขึ้นมามีอำนาจ เขากลับต้องขัดแย้งกับนักรบผู้เป็นน้อง ซึ่งเป็นกำลังหลักในการโค่นล้มตระกูลทะอิระ จนในเวลาต่อมาผู้เป็นน้องก็ถูกตามสังหารจนต้องจบชีวิตลง เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ว่าการสังขัตตามลำผู้เป็นน้องจะส่งผลให้โยะริโตะโมะมีภาพลักษณ์ในเชิงลบ อย่างไรก็ตามในช่วงท้ายเรื่องผู้เขียนได้กล่าวสรรเสริญโยะริโตะโมะในฐานะเซอิเตอิโชกุนที่สามารถปราบผู้ที่ขาดความจงรักภักดีและทำให้บ้านเมืองสงบสุข

นอกจากนี้ ความขัดแย้งระหว่างนักรบพี่น้องในช่วงก่อตั้งบะกุฟุ ซึ่งมักถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวถึงอีกคู่หนึ่งก็คือ ความบาดหมางระหว่าง อะมิกะงะ ทะกะอุจิ (足利尊氏) หัวหน้าตระกูลและหัวหน้ากลุ่มนักรบผู้ก่อตั้ง

¹ สันนิษฐานว่า เขียนขึ้นสมัยคะมะกุระ หลัง ค.ศ. 1223 ผู้แต่งไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด เนื้อหากล่าวถึง สงครามการแย่งชิงราชบัลลังก์ระหว่างอดีตจักรพรรดิโจโก (崇徳院) พระเชษฐา กับ จักรพรรดิโกะเอมิระกะวะ (後白河天皇) พระอนุชา ที่เกิดขึ้นในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1156

² ผู้แต่งและปีที่แต่งไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด สันนิษฐานว่า เขียนขึ้นระหว่าง ค.ศ.1230-1240 ซึ่งตรงกับช่วงต้นสมัยคะมะกุระ ตามหลักฐานใน “ทัซุระสุระงะซุ” (『徒然草』) มีบันทึกว่าผู้แต่งคือขุนนางนามว่า ยูกินะงะ (行長) เนื้อเรื่องกล่าวถึงความรุ่งเรืองจนถึงการล่มสลายของตระกูลทะอิระ (平氏) และการขึ้นมามีอำนาจของตระกูลมินะโมะโตะ (源氏)

มูโระมะชิบะกุฟุ (室町幕府) กับนักรบผู้เป็นน้อง ความขัดแย้งเกิดขึ้นในช่วงสงครามคันโนโนะโจรัน (観応の擾乱) ระหว่าง ค.ศ. 1349-1352 ซึ่งตรงกับสมัยที่ราชสำนักแตกเป็นราชวงศ์เหนือและราชวงศ์ใต้ ในนิยายสงครามเรื่อง “ทะอิเฮะอิกิ” (『太平記』)³ ช่วงแรกผู้เขียนนำเสนอให้พี่น้องมีความสัมพันธ์ที่รักใคร่กลมเกลียวกัน อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างนักรบในบะกุฟุได้กลายเป็นชนวนเหตุให้พี่น้องต้องทำสงครามต่อสู้กันเอง แม้ต่อมาทั้งคู่จะประนีประนอมกันได้ ทว่าภายหลังจากนั้นผู้เป็นน้องได้ล้มป่วยและเสียชีวิตลงเนื่องจากถูกล่าวยายพิช เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้เขียนนำเสนอให้ทั้งฝ่ายผู้เป็นพี่และน้องต่างแสดงท่าทีประนีประนอมต่อกัน นอกจากนี้ในวาระสุดท้ายของผู้เป็นน้อง แม้ผู้เขียนจะบรรยายถึงความทุกข์ทรมานในที่จองจำ หากแต่ไม่ได้นำเสนอให้ผู้เป็นน้องกล่าวติดพ้อการกระทำของทะกะอูจิ หรือชี้ถึงตัวการผู้วางยาพิษแต่อย่างใด ยิ่งไปกว่านั้นในบั้นปลายชีวิตของทะกะอูจิ ผู้เขียนยังได้กล่าวสรรเสริญทะกะอูจิในฐานะผู้เป็นเสาหลักของบะกุฟุ

จะเห็นได้ว่า ในนิยายสงครามเรื่อง “โฮเงโนะโมะโนะงะตะริ” “เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ” และ “ทะอิเฮะอิกิ” ปรากฏความบาดหมางระหว่างพี่น้องนักรบในรูปแบบที่แตกต่างกันไป ทั้งการขัดแย้งทางความคิด การขัดแย้งที่นำไปสู่การฆ่าฟันกัน หรือการขัดแย้งจนนำไปสู่การล่มสลายของตระกูล ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า เนื่องด้วยผู้เป็นพี่อยู่ในสถานะหัวหน้าตระกูลและหัวหน้ากลุ่มนักรบซึ่งต้องสร้างความสัมพันธ์กับราชสำนัก รวมทั้งควบคุมเหล่านักรบให้อยู่ในอาณัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงก่อตั้งบะกุฟุ ฉะนั้นแล้วความบาดหมางระหว่างพี่น้องที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้มีเหตุปัจจัยจากความขัดแย้งภายในตระกูลเพียงประการเดียว หากแต่ยังเกี่ยวเนื่องไปถึงเหตุปัจจัยอื่น เช่น ความสัมพันธ์กับราชสำนัก ความสัมพันธ์กับนักรบภายในกลุ่ม นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสังเกตว่า ความขัดแย้งระหว่างพี่น้องที่เกิดขึ้นในช่วงก่อตั้งบะกุฟุในสมัยคะมะกุระหรือมูโระมะชิ อาจไม่ได้ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของผู้ที่อยู่ในสถานะหัวหน้ากลุ่มนักรบเปลี่ยนไปในเชิงลบโดยสิ้นเชิงเหมือนดังเช่นในสมัยเฮอัน การศึกษาเปรียบเทียบเหตุปัจจัยที่นำไปสู่ความบาดหมางระหว่างนักรบพี่น้องในวรรณกรรมแต่ละเรื่องจึงอาจช่วยสะท้อนให้เห็นว่า ในแต่ละยุคสมัย เหตุปัจจัยที่นำไปสู่ความบาดหมางมีความแตกต่างกันอย่างไร นอกจากนี้การนำเสนอความพยายามในการประนีประนอมความบาดหมางของพี่น้องแต่ละฝ่าย รวมทั้งการวิเคราะห์ว่า การคลี่คลายความบาดหมางส่งผลต่อการนำเสนอความเป็นไปของตระกูลอย่างไร ก็นับเป็นประเด็นสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามไปได้

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันงานวิจัยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลในนิยายสงครามแต่ละเรื่อง สำหรับงานวิจัยที่มุ่งศึกษาลักษณะความสัมพันธ์ของพี่น้องโดยรวมมีปรากฏเฉพาะในเรื่อง “เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ” แต่เพียงเท่านั้น

คิตะบะยะมิ มะริโยะ (北林茉莉代, 2012, pp.50-59) ได้วิเคราะห์ลักษณะเด่นของการนำเสนอภาพลักษณ์ของพี่น้องในเรื่อง “เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ” โดยแบ่งรูปแบบเรื่องราวของพี่น้อง เป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) การเปรียบเทียบลักษณะที่แตกต่างกัน : การนำเสนอให้ฝ่ายหนึ่งมีลักษณะเชิงบวกและอีกฝ่ายมีลักษณะเชิงลบ 2) บทบาทของผู้เป็นน้องในการแนะนำหรือชี้แนะ 3) การสังหารล้างแค้นแทนอีกฝ่ายที่โดนปลิดชีพ 4) การให้

³ ผู้แต่งและปีที่แต่งไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด สันนิษฐานว่า เขียนขึ้นในสมัยมูโระมะชิ ช่วง ค.ศ. 1338-1350 และมีการปรับแก้ไขในช่วง ค.ศ. 1375-1379 เนื้อหากล่าวถึงเหตุการณ์ความขัดแย้งในช่วงที่จักรพรรดิแตกเป็นราชวงศ์เหนือกับราชวงศ์ใต้ โดยจักรพรรดิโกะตะอิโอะ (後醍醐天皇) แม้จะล้มบะกุฟุของตระกูลโฮโจได้สำเร็จ ทว่าการปกครองเป็นไปอย่างไม่ราบรื่น ในท้ายที่สุดพระองค์ก็ต้องพ่ายแพ้ให้กับฝ่ายทะกะอูจิ หลังจากนั้นทะกะอูจิได้ตั้งมูโระมะชิบะกุฟุขึ้น พร้อมทั้งผลักดันให้จักรพรรดิโคเมียว (光明天皇) ขึ้นครองราชย์เป็นประมุขฝ่ายราชวงศ์เหนือ ในขณะที่จักรพรรดิโกะตะอิโอะ ภายหลังแพ้สงครามก็ทรงลี้ภัยไปที่ยะมิโนะ (吉野) และตั้งราชวงศ์ใต้ขึ้น

น้องเป็นผู้รับฟังคำสั่งเสียเพื่อไปบอกคนที่บ้านเกิด 5) การแสดงความรู้สึกเศร้าโศกกับการเสียชีวิตของอีกฝ่าย
6) การตายร่วมกัน

จากงานวิจัยของคิตะบะยะมิทำให้เห็นได้ถึงรูปแบบการนำเสนอเรื่องราวของนักรบพี่น้องในเรื่อง “เฮอิเกะ โมะโนะงะตะริ” อย่างไรก็ตาม เกี่ยวกับประเด็นเรื่องราวความบาดหมางระหว่างนักรบพี่น้องซึ่งมักปรากฏในนิยาย สงคราม คิตะบะยะมิชี้เพียงว่าผู้เป็นพี่น้องต่างมารดาที่มีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์ที่ไม่ลงรอยกัน แต่ไม่ได้กล่าวถึง รูปแบบในการนำเสนอความขัดแย้งหรือจัดรวมอยู่ในรูปแบบเรื่องราวของนักรบพี่น้องดังที่ยกข้างต้น

เกี่ยวกับความบาดหมางระหว่างพี่น้อง คุซุเกะ ทซุโตะมุ (日下力, 2008, pp.169-170) ได้ตั้งข้อสังเกต ไว้ว่า การที่พี่น้องต้องแตกแยกกันเพราะการได้หรือเสียผลประโยชน์เป็นเรื่องที่พบเห็นได้บ่อยครั้ง ทว่ามีกรณีที่นิยาย สงครามหลีกเลี่ยงที่จะไม่กล่าวถึง หรืออาจแต่งเติมเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการคลี่คลายความบาดหมาง ผู้วิจัยมีความ คิดเห็นสอดคล้องกับคุซุเกะ จากผลการวิจัยที่ผู้วิจัยเคยศึกษาพบว่า ในนิยายสงครามเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” ความบาดหมางของนักรบพี่น้องระหว่าง มินะโมะโตะ โนะ โยะมิโตะโมะ กับ มินะโมะโตะ โนะ ทะเมะโตะโมะ (源為朝) (กณภัทร, 2563, pp.87-88) หรือความบาดหมางระหว่างพี่น้องตระกูลมิอุระ (三浦氏) ในเรื่อง “โจกิวกิ” (『承久記』) (กณภัทร, 2564, pp.74-102) ล้วนแล้วแต่ปรากฏท่าทีของพี่น้องในการคลี่คลายความ บาดหมางทั้งสิ้น

จากที่ยกมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า งานวิจัยเกี่ยวกับความบาดหมางระหว่างพี่น้องโดยรวมมีอยู่เป็นจำนวนน้อย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้หยิบยกเรื่องราวความบาดหมางของนักรบพี่น้องที่ปรากฏในนิยายสงคราม 3 เรื่อง ซึ่งแต่ละเรื่อง มีเนื้อหาสะท้อนสภาพสังคมในช่วง 3 สมัย นับตั้งแต่ช่วงที่นักรบก้าวขึ้นมาใช้อำนาจทางการเมืองการปกครองในช่วงปลายสมัย เชนันดังปรากฏในเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” และช่วงเปลี่ยนผ่านอำนาจจากนักรบตระกูลอิระไปสู่ตระกูล มินะโมะโตะซึ่งมีบทบาทในการก่อตั้งตระกูลในสมัยคะมะกุระ ดังปรากฏในเรื่อง “เฮอิเกะโมะโนะงะตะริ” และช่วง ที่ตระกูลอะชิคะงะก่อตั้งตระกูลในสมัยมุโระมะชิ ดังปรากฏในเรื่อง “ทะอิเฮะอิกิ” การศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบ การนำเสนอความบาดหมางของนักรบพี่น้องผ่านนิยายสงครามในแต่ละสมัย โดยไม่ได้จำกัดเฉพาะความบาดหมาง เฉพาะตัวบุคคล หรือความบาดหมางที่ปรากฏในผลงานวรรณกรรมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจถือได้ว่าเป็นความก้าวหน้า ในการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างนักรบพี่น้อง ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นแง่มุมหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างนักรบที่ เปลี่ยนแปลงไปในสังคมแต่ละยุคสมัย

3.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบเหตุปัจจัยที่นำไปสู่ความบาดหมางระหว่างนักรบพี่น้องที่ปรากฏในนิยาย สงครามเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” “เฮอิเกะโมะโนะงะตะริ” และ “ทะอิเฮะอิกิ”

3.2 เพื่อศึกษาการนำเสนอการคลี่คลายความบาดหมางระหว่างนักรบพี่น้อง

3.3 เพื่อศึกษาสาเหตุของความรุ่งเรืองและการเสื่อมอำนาจของนักรบ ผ่านการนำเสนอความบาดหมาง ของนักรบพี่น้องที่ยกมาศึกษาในแต่ละสมัย

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 ตั้งแต่ปลายสมัยเชนันถึงต้นสมัยมุโระมะชิ เหตุปัจจัยของความบาดหมางระหว่างพี่น้องมีแนวโน้ม เปลี่ยนแปลงจากการเน้นเหตุปัจจัยภายในตระกูลไปสู่เหตุปัจจัยภายนอกตระกูล กล่าวคือ ตระกูลมินะโมะโตะในเรื่อง

“โฮเงินโมะโนะงะตะริ” ผู้เขียนเน้นเหตุปัจจัยภายในตระกูลอันเกิดจากพฤติกรรมของผู้เป็นพี่น้อง ตระกูลทะอิระ ในเรื่อง “เฮอิเกะโมะโนะงะตะริ” ผู้เขียนเน้นเหตุปัจจัยภายในตระกูลอันเกิดจากแนวทางในการสร้างอำนาจและพฤติกรรมของผู้เป็นพี่น้อง ในขณะที่ตระกูลมินะโมะโตะ ในเรื่อง “เฮอิเกะโมะโนะงะตะริ” ผู้เขียนเน้นเหตุปัจจัยภายในตระกูลอันเกิดจากพฤติกรรมของผู้เป็นพี่น้อง ควบคู่กับเหตุปัจจัยภายนอกตระกูลอันเกิดจากอิทธิพลของกลุ่มนักรบและราชสำนัก ส่วนตระกูลอะมิกะงะ ในเรื่อง “ทะอิเฮะอิกิ” ผู้เขียนเน้นเหตุปัจจัยภายนอกตระกูลอันเกิดจากอิทธิพลของกลุ่มนักรบและราชสำนัก

4.2 ในการนำเสนอความบาดหมางระหว่างพี่น้อง ผู้เขียนมีแนวโน้มที่จะนำเสนอให้คู่ขัดแย้งโดยส่วนใหญ่มีฝ่ายที่แสดงท่าทีประนีประนอมเพื่อคลี่คลายความขัดแย้ง

4.3 ผู้เขียนมีแนวโน้มที่จะนำเสนอความบาดหมางระหว่างพี่น้องให้เป็นเครื่องชี้ถึงการเสื่อมอำนาจของตระกูล นอกจากนี้ผู้เขียนยังชี้เป็นนัยว่า ผู้นำที่สามารถคลี่คลายความบาดหมางลงได้ นับเป็นผู้มีคุณสมบัติที่จะนำพาความรุ่งเรืองมาสู่ตระกูล รวมทั้งสร้างความมั่นคงให้แก่กลุ่มนักรบ

5. ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาการนำเสนอความบาดหมางระหว่างนักรบพี่น้อง โดยมุ่งเน้นเฉพาะกรณีพี่น้องของผู้ที่อยู่ในสถานะ “หัวหน้าตระกูล” และ “หัวหน้ากลุ่มนักรบ” ซึ่งจากการสำรวจ พบกรณีดังกล่าวในนิยายสงครามเรื่อง “โฮเงินโมะโนะงะตะริ” “เฮอิเกะโมะโนะงะตะริ” และ “ทะอิเฮะอิกิ” เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากนิยายสงครามทั้งสามเรื่องมีการคัดลอกไว้หลายรูปแบบ ผู้วิจัยจึงอ้างอิงเนื้อหาความโดยยกฉบับที่เน้นการนำเสนอความบาดหมางเป็นหลักดังนี้ เรื่อง “โฮเงินโมะโนะงะตะริ” อ้างอิงจากฉบับโคะโตะฮิระ (金刀比羅本), เรื่อง “เฮอิเกะโมะโนะงะตะริ” อ้างอิงจากฉบับเอ็งเงียว (延慶本), เรื่อง “ทะอิเฮะอิกิ” อ้างอิงจากฉบับเคะอิโชะชิเน็งโกะกะทซุจิ (慶長八年古活字本)

6. เรื่องย่อเกี่ยวกับความบาดหมางระหว่างนักรบพี่น้อง

6.1 เรื่องโฮเงินโมะโนะงะตะริ

6.1.1 มินะโมะโตะ โนะ โยะมิโตะโมะ (源義朝) กับ มินะโมะโตะ โนะ ทะมะโตะโมะ (源為朝)

จุดเริ่มต้นของความบาดหมางเกิดจากการที่ทั้งคู่ได้รับพระบัญชาให้เข้าร่วมสงครามแย่งชิงราชบัลลังก์ ขณะเผชิญหน้าแม้ต่างฝ่ายจะได้เถียงถึงความชอบธรรมจากพระบรมราชโองการที่ตนได้รับ หากแต่ในช่วงเวลานั้น ผู้เป็นน้องก็มีความคิดที่จะประนีประนอมความขัดแย้ง อย่างไรก็ตามโยะมิโตะโมะกลับข่มผู้เป็นน้องโดยอ้างสถานภาพในฐานะผู้เป็นหัวหน้าตระกูลทำให้ทะมะโตะโมะหาทางตอบโต้เพื่อเอาชนะผู้เป็นพี่เช่นกัน หลังจากฝ่ายโยะมิโตะโมะเป็นฝ่ายชนะสงคราม เขาก็ได้รับปูนบำเหน็จอย่างที่ตนเองหวังไว้ หากแต่การที่เขาไม่ช่วยชีวิตบิดาและผู้เป็นน้องซึ่งอยู่ฝ่ายแพ้สงครามได้กลายเป็นชนวนเหตุให้ทะมะโตะโมะหันมามองโยะมิโตะโมะในฐานะศัตรูและต้องการแก้แค้นให้บิดา

6.1.2 มินะโมะโตะ โนะ โยะมิโตะโมะ (源義朝) กับ น้องคนอื่น ๆ

น้องคนอื่น ๆ มีทั้งผู้ที่เข้าร่วมสงครามและผู้ที่ไม่ได้ร่วมสงคราม หากแต่ทุกคนกลับถูกโยะมิโตะโมะตามล่าสังหารโดยไม่ตระหนักถึงสายสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง ก่อนฝ่ายผู้เป็นน้องถูกประหารชีวิต พวกเขาได้เผยความคับแค้นใจที่ผู้เป็นพี่สังหารชีวิตบิดา และมุ่งสร้างความรุ่งเรืองเพื่อตนเองแต่เพียงเท่านั้น

6.2 เรื่องเฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ

6.2.1 ทะอิระ โนะ คิโยะโมะริ (平清盛) กับ ทะอิระ โนะ โนะริโมะริ (平教盛)

จุดเริ่มต้นของความขัดแย้งเกิดจากการที่คิโยะโมะริสั่งการให้กำจัดผู้ต่อต้านอำนาจซึ่งหนึ่งในนั้นเป็นบุตรเขยของโนะริโมะริ เมื่อโนะริโมะริทราบข่าวดังนั้น ก็ได้เข้าพบคิโยะโมะริเพื่อขอร้องให้ละเว้นโทษให้บุตรเขย หากแต่ความพยายามกลับไม่เป็นผล หลังจากนั้นโนะริโมะริตัดสินใจจะออกบวช เพราะไม่ต้องการให้ผู้เป็นพี่มองว่าตนเป็นผู้หักหลังตระกูล ในที่สุดคิโยะโมะริจึงยินยอมทำตามคำร้องขอของโนะริโมะริ เพื่อรักษาความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องเอาไว้

6.2.2 ทะอิระ โนะ คิโยะโมะริ (平清盛) กับ ทะอิระ โนะ โยะริโมะริ (平頼盛)

จุดเริ่มต้นของความบาดหมางเกิดขึ้นเมื่อครั้งโยะริโมะริซึ่งอยู่ในฐานะบุตรของผู้เป็นภรรยาเอกได้รับสืบทอดดาบบุเกมะรุ (拔丸) ดาบซึ่งเป็นเสมือนสัญลักษณ์แสดงอำนาจของผู้สืบทอดตระกูลจากบิดา แม้เหตุการณ์นั้นจะทำให้คิโยะโมะริรู้สึกไม่พอใจ ทว่าทั้งคู่ก็ไม่ได้เผชิญหน้าต่อสู้กัน จนกระทั่งภายหลังจากคิโยะโมะริเสียชีวิตลง โยะริโมะริจึงได้เผยความรู้สึกต่อต้านการกระทำอันเหี้ยมโหดของผู้เป็นพี่ชาย นอกจากนี้เมื่อตระกูลทะอิระถูกฝ่ายตระกูลมินะโมะโตะไล่โจมตีจนต้องหนีออกจากเมืองหลวง โยะริโมะริก็ได้หนีไปพึ่งพาฝ่ายตระกูลมินะโมะโตะ

6.2.3 ทะอิระ โนะ มุเนะโมะริ (平宗盛) กับ ทะอิระ โนะ โทะโมะโมะริ (平知盛)

ความคิดที่ไม่ลงรอยกันปรากฏขึ้นเมื่อตระกูลทะอิระถูกฝ่ายตระกูลมินะโมะโตะเข้าโจมตีจนมุเนะโมะริตัดสินใจพาคนในตระกูลหนีออกจากเมืองหลวง ทว่าโทะโมะโมะริมองว่าการตัดสินใจของผู้เป็นพี่อาจทำให้ตระกูลยิ่งอ่อนแอลง นอกจากนี้การหนีเพื่อหลบเลี่ยงการเผชิญหน้ากับศัตรูยังถือเป็นการกระทำที่ขี้ลาดทำให้เสียเกียรติในฐานะนักรบ หลังจากนั้นความไม่ลงรอยระหว่างทั้งคู่ยังปรากฏขึ้นอีกครั้ง เมื่อโทะโมะโมะริจับสังเกตได้ว่ามีนักรบใต้บังคับบัญชาที่มีท่าทีจะหักหลัง หากแต่ผู้เป็นพี่กลับไม่สั่งการสังหารหรือวางมาตรการป้องกันแต่อย่างใด แม้มุมมองของทั้งคู่จะเกิดความขัดแย้งกันหลายครั้ง อย่างไรก็ตามการตระหนักถึงความเป็นไปของตระกูล ก็ทำให้ทั้งคู่ยังคงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีเอาไว้ได้

6.2.4 มินะโมะโตะ โนะ โยะริโตะโมะ (源頼朝) กับ มินะโมะโตะ โนะ โนะริโยะริ (源範頼)

หลังจากตระกูลมินะโมะโตะโค่นล้มตระกูลทะอิระได้สำเร็จ โยะริโตะโมะก็เกิดความหวาดระแวงว่า โยะมิทซุเนะอาจมีใจคิดเป็นปฏิปักษ์ โยะริโตะโมะจึงได้สั่งการให้โนะริโยะริยกทัพไปปราบโยะมิทซุเนะ โนะริโยะริไม่ได้ทำตามคำสั่งนั้นหากแต่ได้เขียนจดหมายปฎิญาณเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจต่อผู้เป็นพี่ชาย อย่างไรก็ตามความรู้สึกเคลือบแคลงใจที่มีต่อผู้เป็นน้องไม่อาจคลี่คลาย ในท้ายที่สุดโนะริโยะริก็ถูกสังหารชีวิต

6.2.5 มินะโมะโตะ โนะ โยะริโตะโมะ (源頼朝) กับ มินะโมะโตะ โนะ โยะมิทซุเนะ (源義経)

จุดเริ่มต้นของความบาดหมางเกิดจากคำยุยงของ คะจิวะระ คะเงะโตะกิ (梶原景時) นักรบในตระกูลที่มักพูดใส่ร้ายโยะมิทซุเนะ จนทำให้โยะริโตะโมะเกิดความเคลือบแคลงสงสัยในตัวผู้เป็นน้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากโยะมิทซุเนะโค่นล้มตระกูลทะอิระได้สำเร็จ คำสรรเสริญวีรกรรมของโยะมิทซุเนะนอกจากจะสร้างความไม่พอใจให้ผู้เป็นพี่แล้ว พฤติกรรมของโยะมิทซุเนะที่รับบุตรสาวของฝ่ายศัตรูมาเป็นภรรยา ยังเป็นแรงกระตุ้นให้โยะริโตะโมะเชื่อว่า ผู้เป็นน้องอาจคิดเป็นใหญ่เหนือตน ในอีกด้านหนึ่งแต่เดิมทีโยะมิทซุเนะไม่ได้มีใจคิดเป็นปฏิปักษ์ต่อผู้เป็นพี่ชาย ทว่าหลังจากที่เขาารู้สึกว่า โยะริโตะโมะมอบบำเหน็จรางวัลให้ตนอย่างไม่เป็นธรรม ความรู้สึกเคลือบแคลงใจต่อผู้เป็นพี่ชายก็บังเกิดขึ้น ทั้งนี้แม้ว่าทั้งสองฝ่ายจะเกิดความหวาดระแวงต่อกัน ทว่าก็มีช่วงเวลาที่ยะริโตะโมะเปิดโอกาสให้โยะมิทซุเนะเข้าพบและพูดคุยกัน อย่างไรก็ตามในท้ายที่สุดโยะริโตะโมะก็ไม่อาจคลายความรู้สึก

เคลือบแคลงใจ กอปรกับในเวลาต่อมาโยะมิทซุเนะกราบทูลขอพระบัญชาปราบโยะริโตะโมะจากราชสำนัก ความบาดหมางจึงยิ่งขยายตัวจนไม่อาจกอบกู้ความสัมพันธ์กลับคืนมาได้ หลังจากนั้นไม่นานโยะริโตะโมะก็เป็นฝ่ายกราบทูลขอพระบัญชาปราบโยะมิทซุเนะ ยังผลให้โยะมิทซุเนะถูกตามล่าจนต้องปลิดชีพิตนเองในที่สุด

6.3 เรื่องทะอิเฮะอิกิ

6.3.1 อะมิกะเงะ ทะกะอุจิ (足利尊氏) กับ อะมิกะเงะ ทะตะโยะมิ (足利直義)

จุดเริ่มต้นของความบาดหมางเกิดจาก โค โมะโรนะโอะ (高師直) นักรบในตระกูลซามูไรซึ่งมีเรื่องขัดแย้งกับนักรบคนสนิทของทะตะโยะมิ ทะกะอุจิพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้เหตุการณ์บานปลายจึงยอมส่งตัวคู่ขัดแย้งให้โมะโรนะโอะ และทะตะโยะมิดักดสันใจออกบวชและวางมือจากงานบริหารภายในตระกูล แม้ว่าเหตุการณ์ความวุ่นวายจะเริ่มคลี่คลาย แต่แล้วความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องกลับต้องเกิดรอยร้าวขึ้น เมื่อทะตะโยะมิได้ยินข่าวลือว่าฝ่ายพี่ชายหวังจะปลิดชีพตน ด้วยเหตุนี้เขาจึงหันไปผูกมิตรกับราชวงศ์ฝ่ายใต้และสั่งสมกองกำลังจนนำไปสู่สงครามระหว่างพี่น้อง ในที่สุด ผลในสงครามครั้งนั้นทะกะอุจิตกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ จึงคิดจะปลิดชีพตนเอง ทว่าทะตะโยะมิได้ส่งจดหมายไปหาทะกะอุจิเพื่อยับยั้งมิให้ผู้เป็นพี่ชายปลิดชีพ หลังจากพี่น้องคืนดีกันได้ไม่นาน นักรบรับใช้ของทั้งสองฝ่ายก็พยายามพุดยุยงผู้เป็นนายของตน จนส่งผลให้ทะตะโยะมิเกิดความหวาดระแวงขึ้นอีกครั้ง ต่อมาเหตุการณ์ยิ่งเลวร้ายลงเมื่อราชวงศ์ฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้มีพระบรมราชโองการให้ทะกะอุจิกราบทูลขอโทษฐานก่อกบฏ ในการต่อสู้ครั้งนั้นทะตะโยะมิตกเป็นฝ่ายแพ้สงครามและคิดจะปลิดชีพตนเอง ทว่าทะกะอุจิได้ส่งจดหมายประณามประณอมยับยั้งมิให้ทะตะโยะมิปลิดชีพตนเอง อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาทะตะโยะมิก็กถูกพาตัวไปคุมขัง หลังจากนั้นเขาก็ล้มป่วยและเสียชีวิตลงเนื่องจากถูกวางยาพิษ

7. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

7.1 เหตุปัจจัยที่นำไปสู่ความบาดหมาง

ตารางที่ 1 สรุปเหตุปัจจัยที่นำไปสู่ความบาดหมางในแต่ละเรื่อง

ชื่อเรื่อง	คู่ขัดแย้ง	ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความบาดหมาง	
		เหตุปัจจัยภายในตระกูล	เหตุปัจจัยภายนอกตระกูล
โฮเง็น โมะโนะเงะ ตะริ	ตระกูลมินะโมะโตะ 1) โยะมิโตะโมะกับทะมะโมะโตะโมะ 2) โยะมิโตะโมะกับน้องคนอื่น ๆ	◎ การสร้างอำนาจและปกป้องอำนาจของตนเอง 1) การสร้างอำนาจโดยไม่ให้ความช่วยเหลือคนในตระกูล 2) การใช้สถานภาพปกป้องอำนาจของตนเอง	ความขัดแย้งในราชสำนัก
เฮะอิโกะ โมะโนะเงะ ตะริ	ตระกูลทะอิระ 1) คิโยะโมะริกับโยะริโมะริ 2) คิโยะโมะริกับโยะริโมะริ 3) มุเนะโมะริกับโทะโมะโมะริ	◎ 1. การดำเนินนโยบายของตระกูล 1) การสร้างและรักษาอำนาจของตระกูล 2) การปกครองนักรบใต้บังคับบัญชา 2. การตระหนักถึงวิถีปฏิบัติของนักรบ 3. การปกป้องอำนาจของตนเอง	

ชื่อเรื่อง	คู่ขัดแย้ง	ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความบาดหมาง	
		เหตุปัจจัยภายในตระกูล	เหตุปัจจัยภายนอกตระกูล
	ตระกูลมินะโมะโตะ 1) โยะริโตะโมะกะกับโนะริโยะริ 2) โยะริโตะโมะกะกับโยะมิทซุเนะ	◎ การปกป้องอำนาจของตนเอง	◎ 1. คำยุยงของนักรบ 2. แรงสนับสนุนจากราชสำนัก
ทะอะอิเกะอิ	ตระกูลอะมิกะงะ 1) ทะกะอุจิกิกับทะยะโยะมิ	ผลกระทบของทะยะโยะมิ	◎ ความแตกแยกในสังคม 1) ความแตกแยกในกลุ่มนักรบ 2) ความแตกแยกในราชสำนัก

หมายเหตุ : ◎ ชี้ถึงเหตุปัจจัยที่ถูกเน้นให้นำไปสู่ความบาดหมาง

จากการศึกษาเปรียบเทียบการนำเสนอเหตุปัจจัยที่นำไปสู่ความบาดหมางระหว่างพี่น้องจากรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง ดังสรุปในตารางที่ 1 พบว่า นอกจากตระกูลทะยะอิระแล้ว ทุกคู่ขัดแย้งมีทั้งเหตุปัจจัยจากภายในตระกูลและภายนอกตระกูลผสมผสานกัน ในแต่ละตระกูลสามารถสรุปประเด็นที่ผู้เขียนเน้นให้เป็นเหตุปัจจัยนำไปสู่ความบาดหมางได้ดังนี้

7.1.1 การนำเสนอความบาดหมางโดยเน้นปัจจัยภายในตระกูล

ตระกูลที่ผู้เขียนเน้นปัจจัยภายในตระกูลเป็นเหตุนำไปสู่ความบาดหมาง ได้แก่ ความขัดแย้งของพี่น้องตระกูลมินะโมะโตะ ในเรื่อง “โฮเงินโมะโนะงะตะริ” และ ความขัดแย้งของพี่น้องตระกูลทะยะอิระในเรื่อง “เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ”

ในเรื่อง “โฮเงินโมะโนะงะตะริ” แม้จุดเริ่มต้นที่ทำให้พี่น้องแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายจะเกิดจากการแย่งชิงราชบัลลังก์ในราชสำนัก ทว่าผู้เขียนเน้นปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดการเข้าต่อสู้ และทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องขาดสะบั้นลงจากการกระทำของผู้เป็นหัวหน้าตระกูล ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมของโยะมิโตะโมะกะที่พยายามกล่าวอ้างสถานภาพในฐานะพี่หรืออ้างชุดเกราะสัญลักษณ์ของหัวหน้าตระกูลเพื่อปกป้องตนเอง ส่งผลให้ผู้เป็นน้องพยายามหาทางตอบโต้เพื่อเอาชนะผู้เป็นพี่ชาย นอกจากนี้การที่โยะมิโตะโมะกะไม่ให้ความช่วยเหลือบิดาและตามล่าสังหารผู้เป็นน้องยังเป็นเหตุให้เขาถูกมองเป็นศัตรูในที่สุด

สำหรับพี่น้องตระกูลทะยะอิระ ในเรื่อง “เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ” ผู้เขียนเน้นไปที่การนำเสนอประเด็นความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายของตระกูล ดังจะเห็นได้จากการที่คิโยะโมะริและมุเนะโมะริซึ่งอยู่ในฐานะหัวหน้าตระกูลผลักดันแนวทางในการสร้างอำนาจโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับคนในราชสำนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลักดันให้จักรพรรดิอันโตะกุ (安徳天皇) ผู้มีเชื้อสายตระกูลทะยะอิระขึ้นครองบัลลังก์⁴ อย่างไรก็ตามการแทรกแซงราชสำนัก หรือการวางแผนการกำจัดผู้คิดเป็นปฏิปักษ์ได้กลายเป็นเหตุที่นำไปพาความ

⁴ โยะตะกิ ยะซุโอะ (元木泰雄, 1994, p.190) ชี้ว่าการที่โยะริโมะริหนีไปพึ่งพาเชื้อพระวงศ์ซึ่งสนับสนุนเจ้าชายโมะชิฮิโตะ (以仁王) ขึ้นเป็นจักรพรรดิ สะท้อนให้เห็นถึงการต่อต้านการกระทำของคิโยะโมะริที่ผลักดันจักรพรรดิอันโตะกุขึ้นครองบัลลังก์

ราวฉานมาสู่พี่น้อง ทั้งนี้แม้ตระกูลจะใช้มาตรการอันเข้มงวดในการควบคุมราชสำนัก ทว่าในช่วงที่อำนาจของตระกูลกำลังเสื่อมถอย มุเนะโมะริกลับวางมาตรการในการปกครองนักรบได้บังคับบัญชาอย่างหละหลวม จนส่งผลให้ผู้เป็นน้องเกิดความรู้สึกไม่พอใจ นอกจากกรณีที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของตระกูลแล้ว ผู้เขียนยังนำเสนอความบาดหมางที่เกี่ยวข้องกับวิถีปฏิบัติของนักรบ ดังจะเห็นได้จากการที่นักรบให้ความสำคัญกับความจงรักภักดีหรือความกล้าหาญ⁵ ทว่าเมื่อไม่อาจทำตามที่ตนต้องการหรือถูกอีกฝ่ายมองว่ากระทำผิดวิถีปฏิบัติ ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องจึงเกิดรอยร้าวขึ้น นอกจากนี้ยังมีกรณีความบาดหมางที่เกิดจากการขัดผลประโยชน์ส่วนตัว ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมที่พี่น้องต่างฝ่ายต่างพยายามปกป้องอำนาจในฐานะหัวหน้าตระกูลหรือในฐานะบุตรของผู้เป็นภรรยาเอก ซึ่งความบาดหมางที่เกิดขึ้นยังเป็นแรงผลักดันให้ผู้เป็นน้องหันหลังให้ตระกูลและไปพึ่งพิงฝ่ายศัตรูในเวลาต่อมา

7.1.2 การนำเสนอความบาดหมางโดยเน้นปัจจัยภายในตระกูลควบคู่กับปัจจัยภายนอกตระกูล

ตระกูลที่ผู้เขียนเน้นปัจจัยภายในตระกูลและปัจจัยภายนอกตระกูลควบคู่กัน ได้แก่ ความขัดแย้งของพี่น้องตระกูลมินะโมะโตะ ในเรื่อง “เฮะอิเกะโมะโนะซะตะริ” ปัจจัยภายในตระกูลเห็นได้จากการกระทำของพี่น้องที่ต่างฝ่ายต่างมุ่งหวังที่จะสร้างอำนาจและรักษาผลประโยชน์ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโยะริโตะโมะซึ่งอยู่ในฐานะผู้เป็นหัวหน้าตระกูลและผู้นำกลุ่มนักรบ แน่ใจว่าการสร้างอำนาจไปพร้อม ๆ กับการรักษาสถานะของตนเองไม่ให้ผู้ใดขึ้นมาเทียบเทียมได้ย่อมส่งผลให้การบริหารงานภายในตระกูลของนักรบเกิดความมั่นคง ทว่าการพยายามปกป้องอำนาจจนกลายเป็นความหวาดระแวงแม้แต่ผู้มีสายเลือดเดียวกันได้กลายเป็นเครื่องทำลายสายสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องลง สำหรับท่าทีของฝ่ายผู้เป็นน้อง โนะริโยะริไม่ได้แสดงท่าทีต่อต้านผู้เป็นพี่แต่อย่างใด ในขณะที่ทางด้านโยะมิทซึเนะ ในช่วงแรกเขาไม่ได้มีใจคิดเป็นปฏิปักษ์ต่อพี่ชาย จนกระทั่งเมื่อรู้ว่ามีผลประโยชน์และอำนาจของตนกำลังจะถูกลิดรอนไป โยะมิทซึเนะจึงได้แสดงท่าทีต่อต้านและคิดโค่นล้มผู้เป็นพี่ชายในที่สุด นอกจากปัจจัยภายในตระกูลจากการกระทำของทั้งฝ่ายพี่และน้องแล้ว ยังมีอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกตระกูล ได้แก่ กลุ่มนักรบในอาณัติหรืออำนาจของราชสำนักที่ส่งผลให้เกิดความบาดหมางระหว่างพี่น้อง ทั้งนี้หากพิจารณาการนำเสนอให้คำยุยงของนักรบเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้เป็นพี่เกิดความคลางแคลงใจ และทำให้ผู้เป็นน้องเกิดทิฐิจนลุ่มเลิกความคิดที่จะประนีประนอม รวมไปถึงการนำเสนออำนาจของราชสำนักเป็นตัวกระตุ้นให้พี่น้องเข้าประหัดประหารกัน ก็คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า อิทธิพลจากภายนอกตระกูลถูกเน้นให้เป็นปัจจัยสำคัญทั้งในฐานะต้นตอของปัญหาและจุดพลิกผันให้ความสัมพันธ์ดำเนินไปถึงจุดแตกหัก

7.1.3 การนำเสนอความบาดหมางโดยเน้นปัจจัยภายนอกตระกูล

ตระกูลที่ผู้เขียนเน้นปัจจัยภายนอกตระกูลให้เป็นเหตุ นำไปสู่ความบาดหมาง พบว่ามีเพียงกรณีความขัดแย้งของพี่น้องตระกูลอะมิกะซะ ในเรื่อง “ทะเอะเฮะอิ” ดังจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนนำเสนอความแตกแยกในสังคม ทั้งจากความขัดแย้งภายในกลุ่มนักรบในอาณัติและปัญหาความแตกแยกในราชวงศ์ ความขัดแย้งภายในกลุ่มนักรบปรากฏจากการที่นักรบแต่ละฝ่ายต่างพยายามชิงดีชิงเด่นและยุยงผู้เป็นนายของตนจนเป็นเหตุให้พี่น้องต้องเข้าประหัดประหารกัน และแม้ความบาดหมางจะบรรเทาเบาบางลงได้ครั้งหนึ่ง ทว่าคำยุยงของเหล่านักรบได้ทำให้การต่อสู้กลับ

⁵ การให้ความสำคัญกับความจงรักภักดีเห็นได้จากพฤติกรรมของโนะริโมะริที่ปรารถนาจะออกบวชเพราะไม่ต้องการถูกมองว่าเป็นคนหักหลังตระกูล ส่วนการให้ความสำคัญกับความกล้าหาญเห็นได้จากการที่โนะริโมะริไม่เห็นด้วยกับการหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับศัตรู โดยพาคนในตระกูลหนีออกจากเมืองหลวง

มาปะทุขึ้นอีกครั้ง นอกจากในกลุ่มนักรบแล้ว ผู้คนในราชสำนักที่แตกเป็นราชวงศ์เหนือและใต้ก็ยังยึดมือทั้งฝ่ายพี่และน้องเพื่อสร้างอำนาจให้กับราชวงศ์ของตน ทั้งนี้ในช่วงที่ผู้เป็นน้องก่อสงครามขึ้นอีกครั้ง ทะกะอุจิจะพยายามวางแผนต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หากแต่พระบัญชาจากราชสำนักได้กลายเป็นแรงกระตุ้นให้ทะกะอุจิจำต้องตอบโต้ผู้เป็นน้องในที่สุด อาจกล่าวได้ว่า ความแตกแยกในสังคมนับเป็นชนวนเหตุสำคัญที่สร้างความบาดหมางระหว่างพี่น้อง อีกทั้งยังเป็นแรงกดดันให้ทั้งคู่ต้องเข้าประหัตประหารกันอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

โดยสรุป จากการเปรียบเทียบการนำเสนอสาเหตุของความบาดหมางระหว่างเหตุปัจจัยภายในตระกูลและเหตุปัจจัยภายนอกของแต่ละตระกูลข้างต้นพบว่า ในแต่ละช่วงสมัย ตั้งแต่ช่วงปลายสมัยเฮอัน ช่วงข้ามผ่านสมัยเฮอันถึงต้นคัมมะกุระ และช่วงข้ามผ่านสมัยคัมมะกุระถึงต้นมุโระมะชิ สาเหตุของความบาดหมางที่ถูกเน้นมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายในตระกูลไปสู่ปัจจัยภายนอกตระกูล ผู้วิจัยมองว่าปัจจัยที่เป็นตัวแปรสำคัญเกิดจากก่อตั้งตระกูลและอิทธิพลของนักรบในอาณัติ โดยในช่วงสมัยเฮอันก่อนที่จะมีการก่อตั้งตระกูล แรกเริ่ม มินะโมะโตะ โนะ โยะมิโตะโมะ หรือ ทะอิระ โนะ คิโยโมะริ ผู้เป็นหัวหน้าตระกูลและหัวหน้ากลุ่มนักรบ ต่างมุ่งสร้างความก้าวหน้าทางตำแหน่งหน้าที่ของตนหรือพี่น้องเพื่อให้ตระกูลประสบความสำเร็จและยังเพื่อเป็นการเบี่ยงทางให้นักรบก้าวขึ้นมามีอำนาจทัดเทียมขุนนาง ทว่าวิธีการในการสร้างอำนาจกลับกลายเป็นสิ่งที่นำพาความขัดแย้งมาสู่พี่น้อง จากจุดนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ปมปัญหาหลักของความบาดหมางเกิดจากปัจจัยภายในตระกูล กล่าวคือพฤติกรรมของผู้เป็นหัวหน้าตระกูล รวมทั้งการวางแผนทางในการสร้างอำนาจ จนกระทั่งภายหลังจากการก่อตั้งตระกูล นักรบก็ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการบริหารงานประจำหน่วยงานต่าง ๆ ในตระกูล ด้วยเหตุนี้ผู้เป็นโชกุนจึงต้องตระหนักถึงวิธีการสร้างอำนาจแบบใหม่ที่ไม่ใช่เพียงแค่การผลักดันสมาชิกในตระกูลให้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ระดับสูง หากแต่ยังต้องมองไปถึงการสร้างความมั่นคงในตระกูลโดยมีเหล่านักรบในอาณัติเป็นกุญแจสำคัญจากสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ผู้เป็นพี่ซึ่งอยู่ในฐานะโชกุนอย่าง เช่น มินะโมะโตะ โนะ โยะริโตะโมะ หรือ อะมิกะซะ ทะกะอุจิ ให้ความไว้วางใจผู้เป็นนักรบในอาณัติจนกลายเป็นปมความบาดหมางระหว่างพี่น้อง นอกจากนี้การสร้างอำนาจของกลุ่มนักรบที่เปลี่ยนแปลงไปยังได้ส่งผลให้ท่าทีของราชสำนักที่มีต่อนักรบต่างไปจากอดีตแน่นอนว่าฝ่ายนักรบก็ยังคงต้องพึ่งพาอำนาจจากราชสำนัก ทว่าในขณะที่ราชสำนักเองก็ตระหนักได้ถึงอำนาจของนักรบในตระกูลที่ทวีมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ภายในราชวงศ์เกิดความแตกแยก ราชสำนักจำเป็นต้องพึ่งพานักรบเพื่อค้ำจุนอำนาจของตน ด้วยเหตุนี้เองการออกพระบัญชาสนับสนุนการก่อสงครามของฝ่ายพี่หรือน้องจึงเกิดขึ้นตามมา จะเห็นได้ว่า ภายหลังจากที่มีการก่อตั้งคัมมะกุระตระกูลและมุโระมะชิตระกูล อิทธิพลของปัจจัยภายนอกตระกูลทั้งจากบทบาทของนักรบในอาณัติที่ทวีมากขึ้น กอปรกับท่าทีของราชสำนักซึ่งหวังพึ่งอำนาจของนักรบเพื่อคลี่คลายปัญหายภายในราชวงศ์ ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องเกิดความแตกแยกและดำเนินไปถึงจุดแตกหัก

7.2 ท่าทีในการประนีประนอม การคลี่คลายความบาดหมาง และความเป็นไปของตระกูล

ตารางที่ 2 สรุปท่าทีในการประนีประนอม การคลี่คลายความบาดหมาง และความเป็นไปของตระกูลในแต่ละเรื่อง

ชื่อเรื่อง	คู่ขัดแย้ง	ท่าทีในการประนีประนอม		การคลี่คลายความบาดหมาง	ความเป็นไปของตระกูล
		พี่	น้อง		
โฮเงิน โมะโนะ งะตะริ	ตระกูลมินะโมะโตะ 1) โยะมิโตะโมะกับ ทะมะโตะโมะ	-	ทะมะโตะโมะ ตระหนักถึง 1) ธรรมเนียมในการ ต่อสู้ 2) คาคการณ์ถึงแผน ประนีประนอม 3) ความอาวุโสของ ผู้เป็นพี่	×	ตระกูลรุ่งเรือง เพียงช่วงระยะ เวลาสั้น ๆ และ เสื่อมอำนาจใน ที่สุด
	2) โยะมิโตะโมะกับ น้องคนอื่น ๆ	-	-	×	
เฮะอิกะ โมะโนะงะ ตะริ	ตระกูลทะอิระ 1) คิโยะโมะริกับโนะ ริโมะริ	คิโยะโมะริเชื่อมั่นใน ความซื่อตรงของโนะ ริโมะริจึงยอมให้พัก โทษบุตรชาย	-	○	ตระกูลเสื่อม อำนาจและล่ม สลายในที่สุด
	2) คิโยะโมะริกับ โยะริโมะริ	-	-	×	
	3) มุเนะโมะริกับโทะ โมะโมะริ	-	โทะโมะโมะริไม่ กระทำการฝ่าฝืนคำ สั่งของมุเนะโมะริ	○	
	ตระกูลมินะโมะโตะ 1) โยะริโตะโมะกับ โนะริโยะริ	-	โนะริโยะริเขียน จดหมายสาบาน เพื่อ แสดงความจงรักภักดี ต่อโยะริโตะโมะ	×	ตระกูลประสบ ความรุ่งเรือง และ เป็นเสาหลักให้แก่ บะกุฟุ
	2) โยะริโตะโมะกับ โยะมิทซุเนะ	โยะริโตะโมะยอม ให้โยะมิทซุเนะพบ หน้าและตริกตรอง เหตุการณ์	โยะมิทซุเนะเชื่อว่า โยะริโตะโมะมีเหตุผล ที่สั่งห้ามเข้าเมืองคะ มะกูระจึงปฏิบัติตาม คำสั่งของพี่โดยไม่ ขัดขืน	×	
ทะอิ เฮะอิกิ	ตระกูลอะมิกะงะ 1) ทะกะอุจิกิกับทะตะ โยะมิ	ทะกะอุจิส่งจดหมาย ประนีประนอมเพื่อ ปกป้องชีวิตของน้อง	ทะตะโยะมิ ส่งจดหมาย ประนีประนอมเพื่อ ปกป้องชีวิตของพี่	○	ตระกูลประสบ ความรุ่งเรือง และ เป็นเสาหลักให้แก่ บะกุฟุ

หมายเหตุ : ○ ขี้ถึงความบาดหมางที่คลี่คลาย × ขี้ถึงความบาดหมางที่ไม่คลี่คลาย

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนนิยายสงครามมีแนวโน้มที่จะนำเสนอให้แต่ละคู่ขัดแย้งมีฝ่ายที่แสดงท่าที ประนีประนอม มีเพียงส่วนน้อยที่ต่างฝ่ายต่างหันหลังให้กันโดยสิ้นเชิง เช่น ความขัดแย้งระหว่างทะอิระ โนะ คิโยะ โมะริ กับ ทะอิระ โนะ โยะริโมะริ นอกจากนี้จากการศึกษาท่าทีในการประนีประนอมและการคลี่คลายความบาดหมาง ของนักรบพี่น้องโดยรวม ผู้วิจัยยังได้ตั้งข้อสังเกตถึงการนำเสนอแรงจูงใจที่นำไปสู่การประนีประนอม รวมทั้งความ สัมพันธ์ของการนำเสนอการคลี่คลายความบาดหมางกับความเป็นไปของตระกูล ดังนี้

7.2.1 การนำเสนอแรงจูงใจที่นำไปสู่การประนีประนอม

จากการศึกษาเปรียบเทียบแรงจูงใจที่นำไปสู่การประนีประนอมของพี่น้องจากทั้ง 3 เรื่องพบว่า ผู้เขียนแต่ละ เรื่องนำเสนอแรงจูงใจไว้อย่างหลากหลาย โดยประเด็นที่ปรากฏมากที่สุด คือ แรงจูงใจจากความสัมพันธ์ระหว่าง พี่น้อง ปรากฏ 3 คู่ขัดแย้ง ดังจะเห็นได้จาก กรณีของตระกูลอะมิกะงะ ในเรื่อง “ทะอิเซะอิกิ” ผู้เขียนเน้นการบรรยาย ถึงความสัมพันธ์อันใกล้ชิดที่เติบโตมาด้วยกันระหว่างทะกะอุจิกะกับทะคะโยะฉะมิ ทำให้พี่น้องต่างฝ่ายต่างพยายาม รักษาชีวิตของอีกฝ่ายไว้ นอกจากนี้ยังมีกรณีของตระกูลทะอิระ ในเรื่อง “เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ” ที่ผู้เขียนนำเสนอ ให้ความสัมพันธ์ระหว่างคิโยะโมะริกับโนะริโมะริที่มีมาแต่เดิม ทำให้คิโยะโมะริเชื่อมั่นในความซื่อตรงของผู้เป็นน้อง หรือกรณีของตระกูลมินะโมะโตะในเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” การตระหนักถึงความอาวุโสของผู้เป็นพี่ ถูกนำเสนอ ให้เป็นหนึ่งในเหตุปัจจัยที่ทำให้ทะมะโตะโมะเปลี่ยนใจไม่ปลิดชีพพี่ชาย สำหรับแรงจูงใจประการอื่น ๆ ปรากฏให้เห็น อย่างละหนึ่งคู่ขัดแย้ง เช่น การที่ผู้เป็นน้องตระหนักถึงความอยู่รอดของคนในตระกูลจึงยอมประนีประนอมกับพี่ชาย ดังปรากฏในคู่ขัดแย้งของมุเนะโมะริกับโทะโมะโมะริ ในเรื่อง “เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ” หรือ การที่ผู้เป็นน้องตระหนัก ถึงหลักปฏิบัติของนักรบ ทั้งธรรมเนียมในการต่อสู้และข้อตกลงในการประนีประนอมภายหลังสงครามสิ้นสุดลง ปรากฏในคู่ขัดแย้งของโยะฉะมิโตะโมะกับทะมะโตะโมะ ในเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” ทั้งนี้มีเพียงกรณีของตระกูล มินะโมะโตะ ในเรื่อง “เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ” แต่เพียงเท่านั้นที่ผู้เขียนไม่ได้นำเสนอแรงจูงใจที่ทำให้โยะริโตะโมะ แสดงท่าทีประนีประนอมกับโยะฉะมิที่ชัดเจน

7.2.2 ความสัมพันธ์ของการนำเสนอการคลี่คลายความบาดหมางกับความเป็นไปของตระกูล

จากการศึกษาการนำเสนอการคลี่คลายความบาดหมางกับความเป็นไปของตระกูล สรุปได้เป็น 3 ประการ ดังนี้

7.2.2.1 ความบาดหมางที่คลี่คลายกับความรุ่งเรืองของตระกูล

เรื่อง “ทะอิเซะอิกิ” เป็นเพียงเรื่องเดียวที่ผู้เขียนมีแนวโน้มที่จะนำเสนอความบาดหมางที่คลี่คลายลง เพราะความพยายามในการประนีประนอมของพี่น้องทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้แม้ในท้ายที่สุดผู้เป็นน้องจะเสียชีวิตลง เนื่องจากถูกวางยาพิษ หากแต่ผู้เขียนไม่ได้ชี้ถึงผู้ลงมือกระทำ หรือเชื่อมโยงการเสียชีวิตให้เป็นผลจากความบาดหมาง ในทางตรงกันข้ามยังได้นำเสนอท่าทีของพี่น้องที่ต่างปรารถนาให้อีกฝ่ายมีชีวิตรอดปลอดภัย เกี่ยวกับประเด็นที่ ผู้เขียนพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้การเสียชีวิตของผู้เป็นน้องมีความเกี่ยวข้องกับทะกะอุจิ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า สิ่งนี้อาจ เป็นผลมาจากลักษณะการนำเสนอในเรื่อง “ทะอิเซะอิกิ” ที่เน้นการปกป้องภาพลักษณ์ของทะกะอุจิสอดคล้องตาม ผลการวิจัยของอิมิอิ ยูกิโอะ (石井由紀夫, 1992, pp.19-25) อาจกล่าวได้ว่า การนำเสนอให้ทะกะอุจิเป็น ผู้ตระหนักถึงสายสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง อีกทั้งยังมีความจงรักภักดีต่อราชสำนักแล้วแต่มีส่วนช่วยสนับสนุนให้ ภาพลักษณ์ของโชกุนทะกะอุจิมีลักษณะของหัวหน้าตระกูลที่ดี เหมาะสมจะเป็นผู้นำพาความรุ่งเรืองมาสู่ตระกูล รวมทั้งสร้างความมั่นคงภายในเบะกุฟุ

7.2.2.2 ความบาดหมางที่ไม่คลี่คลายกับความเสื่อมถอยของตระกูล

กรณีความบาดหมางที่ไม่คลี่คลายนั้นปรากฏให้เห็นทั้งในเรื่อง “โฮเงินโมะโนะงะตะริ” และ เรื่อง “เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ” โดยในเรื่อง “โฮเงินโมะโนะงะตะริ” มีเพียงผู้เป็นน้องฝ่ายเดียวที่แสดงท่าทีประนีประนอม การที่ผู้เขียนเน้นท่าทีของโยะมิโตะโมะที่เข่นฆ่าผู้เป็นน้องโดยไม่ตระหนักถึงสายสัมพันธ์ทางสายเลือดต่างจากผู้เป็นน้องที่ให้ความเคารพโยะมิโตะโมะในฐานะพี่ชาย แสดงให้เห็นถึงลักษณะในเชิงลบของโยะมิโตะโมะ รวมทั้งยังชี้เป็นนัยว่า ความรุ่งเรืองที่โยะมิโตะโมะสร้างขึ้นมาย่อมสิ้นสุดลงในช่วงเวลาไม่นาน

กรณีความบาดหมางของพี่น้องตระกูลทะอิระ ในเรื่อง “เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ” ผู้เขียนได้นำเสนอให้มีทั้งกรณีพี่ฝ่ายพี่หรือฝ่ายน้องแสดงท่าทีในการประนีประนอม หรือไม่พยายามเอาชนะอีกฝ่ายอันจะส่งผลให้ความสัมพันธ์เลวร้ายลง อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า การนำเสนอให้มีคู่ขัดแย้งที่ไม่สามารถประนีประนอมกันได้ แม้จะมีเพียงคู่ขัดแย้งเดียว คือ ความขัดแย้งระหว่างคิโยะโมะริกับโยะริโมะริ หากแต่พฤติกรรมของผู้เป็นน้องที่หันไปพึ่งพิงฝ่ายศัตรูเพราะความเห่อเหิมของคิโยะโมะริ สะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์ในเชิงลบของผู้เป็นหัวหน้าตระกูล รวมทั้งอำนาจภายในตระกูลทะอิระที่กำลังเสื่อมถอยลง จากลักษณะการนำเสนอดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ความบาดหมางระหว่างพี่น้องมีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวกับการเสื่อมถอยทางอำนาจของตระกูล

7.2.2.3 ความบาดหมางที่ไม่คลี่คลาย หากแต่ตระกูลประสบความสำเร็จ

กรณีของตระกูลมินะโมะโตะ แม้ว่าผู้เขียนจะนำเสนอให้โยะริโตะโมะมีท่าทีประนีประนอม ทว่าการยืนยันการไม่เชื่อความบริสุทธิ์ใจของผู้เป็นน้อง ทั้งยังสั่งสังหารน้องทั้งสองคนย่อมส่งผลให้ภาพลักษณ์ของโยะริโตะโมะในมุมมองของผู้อ่านเป็นไปในเชิงลบอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ โอะสะกิ อิซะมุ (尾崎勇, 1988, p.104) ชี้ว่า ลักษณะในเชิงบวกของโยะริโตะโมะที่เคยมีมาก่อนหน้า ถดถอยลงจนกระทั่งเมื่อโยะมิทซุเนะหมดบทบาทในเรื่อง ผู้เขียนจึงกลับมานำเสนอภาพลักษณ์ในมุมมองและเชื่อมโยงกับการชื่นชมบุญวาสนาของโยะริโตะโมะในตอนท้ายเรื่อง จะเห็นได้ว่า ในกรณีของตระกูลมินะโมะโตะ ความสัมพันธ์ที่จบด้วยความบาดหมางแม้จะทำให้ภาพลักษณ์ของโชกุนโยะริโตะโมะมีลักษณะในเชิงลบอยู่บ้าง ทว่าความขัดแย้งไม่ได้ส่งผลต่อความเป็นไปของตระกูลแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามผู้เขียนยังได้ชื่นชมการก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำตระกูลและนำพาความรุ่งเรืองกลับมาสู่ตระกูลมินะโมะโตะอีกครั้ง

โดยสรุป จากผลการศึกษาการนำเสนอการคลี่คลายความบาดหมางระหว่างพี่น้องกับความสัมพันธ์เกี่ยวกับความเป็นไปของตระกูลพบว่า ผู้เขียนนิยายสงครามมีแนวโน้มที่จะนำเสนอให้การคลี่คลายความบาดหมางระหว่างนักรบพี่น้องเป็นตัวแทนที่ส่งผลต่อความเป็นไปของตระกูล อาจกล่าวได้ว่า หากพี่น้องโดยเฉพาะฝ่ายผู้เป็นพี่ซึ่งอยู่ในฐานะหัวหน้าตระกูลและหัวหน้ากลุ่มนักรบมีความพยายามในการประนีประนอมจนทำให้ความบาดหมางคลี่คลายลงได้ ย่อมจะนำพาให้ตระกูลประสบความสำเร็จและมีอำนาจยั่งยืน ในทางตรงกันข้ามหากผู้เป็นพี่มองข้ามความสำคัญของผู้มีสายเลือดเดียวกัน หรือไม่สามารถคลี่คลายความขัดแย้งระหว่างพี่น้องได้ ย่อมทำให้ตระกูลอ่อนแอลงและต้องประสบกับความเสื่อมอำนาจในที่สุด อย่างไรก็ตามมีเพียงคู่ขัดแย้งระหว่างมินะโมะโตะ โนะ โยะริโตะโมะเพียงกรณีเดียวที่ผู้เป็นพี่ตัดโอกาสในการคลี่คลายความบาดหมาง ทว่ากลับเป็นผู้ที่สามารถนำพาตระกูลให้รุ่งเรือง อีกทั้งยังเป็นเสาหลักให้แก่กะกุฟุ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า การที่ผู้เขียนไม่ผูกโยงความเป็นไปของตระกูลกับการคลี่คลายความบาดหมางเป็นผลมาจากสภาพสังคมของนักรบที่เปลี่ยนแปลงไป กอปรกับแนวทางในการนำเสนอแก่นเรื่องใน “เฮะอิเกะโมะโนะงะตะริ” ดังจะขอกล่าวถึงในหัวข้อถัดไป

7.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการนำเสนอความบาดหมางกับสภาพสังคม

จากผลการศึกษาเหตุปัจจัยของความบาดหมาง และการคลี่คลายความบาดหมางกับความเป็นไปของตระกูล

อาจกล่าวได้ว่า ความบาดหมางระหว่างพี่น้องมีแนวโน้มที่จะถูกนำเสนอให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับความเป็นไปของตระกูล สิ่งนี้ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมในแต่ละสมัย หากแต่ยังชี้ถึงจุดอ่อนของแต่ละตระกูลที่นำไปสู่การเสื่อมอำนาจ หรือจุดแข็งที่นำไปให้ตระกูลประสบความสำเร็จ ดังสามารถสรุปได้เป็นประเด็นดังนี้

7.3.1 กรณีความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องที่เชื่อมโยงกับการเสื่อมอำนาจของตระกูล

ความบาดหมางระหว่างพี่น้องที่เชื่อมโยงกับการเสื่อมอำนาจของตระกูลปรากฏให้เห็นจากเรื่องราวความบาดหมางของพี่น้องตระกูลมินะโมะโตะในเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” และ พี่น้องตระกูลทะอิระในเรื่อง “เฮอิเกะโมะโนะงะตะริ”

กรณีความบาดหมางระหว่างพี่น้องตระกูลมินะโมะโตะ ในเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ” ผู้เขียนสร้างปมความขัดแย้งโดยมุ่งเน้นไปที่ปัจจัยภายในตระกูล กล่าวคือ พฤติกรรมของโยะมิโตะโมะที่พยายามอ้างสถานภาพเพื่อปกป้องตนเอง อีกทั้งยังเอาชีวิตของบิดาและน้องแลกกับความก้าวหน้าเพียงเพื่อให้ตนได้ประสบความสำเร็จ ดังเช่นบรรพบุรุษ นอกจากนี้ท่าทีที่ไม่ประนีประนอมกับผู้เป็นน้องยังถูกนำเสนอให้เป็นเครื่องชี้ว่า ความรุ่งเรืองที่โยะมิโตะโมะสร้างขึ้นมาเป็นสิ่งไม่จริงยั่งยืน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า การสร้างความรุ่งเรืองโดยทำลายสายสัมพันธ์ของพี่น้องดังกล่าวนอกจากจะชี้ถึงพฤติกรรมในเชิงลบของโยะมิโตะโมะในฐานะหัวหน้าตระกูลแล้ว สิ่งนี้ยังนับเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงปมปัญหาที่ฝังรากลึกจนส่งผลให้ตระกูลมินะโมะโตะต้องเข้าสู่ยุคตกต่ำ ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ในอดีตเมื่อครั้งผู้สืบทอดตระกูลถูกลอบสังหารเพราะความขัดแย้งระหว่าง มินะโมะโตะ โนะ โยะมิอิเอะ (源義家) กับผู้เป็นน้อง หลังจากนั้นตระกูลมินะโมะโตะก็ไม่ได้มีความก้าวหน้าดังเช่นคนในตระกูลทะอิระ จุดนี้เองอาจเป็นแรงกระตุ้นให้โยะมิโตะโมะเร่งหาหนทางให้ตระกูลกลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง อย่างไรก็ตามโยะมิโตะโมะได้มองข้ามจุดอ่อนของตระกูล อันเกิดจากการการฆ่าฟันกันภายในตระกูลซึ่งเกิดขึ้นเรื่อยมานับตั้งแต่สมัยของโยะมิอิเอะ การสังหารพี่น้องเพื่อแลกกับชัยชนะในสงครามโฮเง็นได้ส่งผลให้ฐานอำนาจภายในตระกูลขาดความมั่นคง นอกจากนี้สถานะของตระกูลมินะโมะโตะ ณ ขณะนั้น ก็ยังขาดผู้มีอำนาจในราชสำนักเป็นแรงสนับสนุน ในขณะที่กลุ่มนักรบในท้องถิ่นที่เข้ามาสวมมิกัดก็ยังคงขาดการรวมอำนาจอย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ในช่วงสงครามเฮอิจิ (平治の乱) เมื่อผู้คนในตระกูลถูกสังหารจนกำลังพลลดน้อยถอยลง กอปรกับนักรบในท้องถิ่นก็แปรเปลี่ยนไปสวมมิกัดตระกูลทะอิระ โยะมิโตะโมะจึงตกอยู่ในสภาพไร้ที่พึ่ง ขาดกองกำลังสนับสนุนจนถูกลอบสังหารในที่สุด หลังจากนั้นตระกูลมินะโมะโตะต้องประสบกับการเสื่อมอำนาจ ไม่อาจขึ้นมามีบทบาทในราชสำนักอีกเป็นระยะเวลาประมาณ 20 ปี จนกระทั่งก้าวเข้าสู่สมัยคะมะกुरะ

สำหรับความบาดหมางระหว่างพี่น้องตระกูลทะอิระในเรื่อง “เฮอิเกะโมะโนะงะตะริ” แม้แต่เดิมที่ผู้เป็นหัวหน้าตระกูลจะมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับพี่น้อง นอกจากนี้เมื่อเกิดความบาดหมางขึ้น สมาชิกในตระกูลก็มีท่าทีในเชิงประนีประนอม ทำให้ความบาดหมางที่เกิดขึ้นโดยส่วนใหญ่คลี่คลายลงและไม่ได้เป็นเหตุนำไปสู่การประหารประหารดังเช่นความบาดหมางของพี่น้องในเรื่องอื่น ๆ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ผู้เขียนได้พยายามเน้นความขัดแย้งระหว่างคิโยะโมะริกับโยะริโมะริซึ่งเป็นกรณีเดียวที่ไม่คลี่คลาย เพื่อชี้เป็นนัยว่าพฤติกรรมอันห่อเหิมของคิโยะโมะริ รวมทั้ง นโยบายในการสร้างอำนาจโดยใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับเชื้อพระวงศ์แบบขุนนางในอดีตเป็นต้นเหตุที่นำไปสู่การเสื่อมอำนาจของตระกูลทะอิระ นอกจากนี้ในช่วงที่อำนาจของตระกูลอ่อนแอลง การปกครองนักรบที่ยังขาดกลไกในการสร้างความสัมพันธ์แบบนายบ่าวอย่างเป็นระบบ ได้ส่งผลให้นักรบได้บังคับบัญชาแปรพักตร์ กองกำลังที่เป็นฐานอำนาจของตระกูลจึงอ่อนแอลงในที่สุด อาจกล่าวได้ว่า การนำเสนอปมความบาดหมางของพี่น้องจากเหตุปัจจัยภายในตระกูล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีของคู่ขัดแย้งที่ไม่คลี่คลายความบาดหมาง

มีส่วนสะท้อนให้เห็นว่าจุดอ่อนของตระกูลพะอิระอยู่ที่ความผิดพลาดในการวางนโยบายจากการยึดติดกับการสร้างอำนาจแบบขุนนางในอดีต รวมทั้งการขาดระบบในการปกครองนักรบ ทำให้อำนาจที่ตระกูลพะอิระสร้างขึ้นมามีค่าน้อย ๆ เสื่อมถอยลงจนตระกูลต้องล่มสลายในที่สุด

7.3.2 กรณีความบาดหมางระหว่างพี่น้องกับความรุ่งเรืองของตระกูล

ตระกูลที่ประสบความสำเร็จ แม้ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องจะเกิดความบาดหมางกันนั้น ปรากฏให้เห็นจากเรื่องราวของพี่น้องตระกูลมินะโมะโตะ ในเรื่อง “เฮอิเกะโมะโนะงะตะริ” และ พี่น้องตระกูลอะมิกะงะ ในเรื่อง “ทะอิเฮะอิเกะ”

กรณีความบาดหมางระหว่างพี่น้องตระกูลมินะโมะโตะ ในเรื่อง “เฮอิเกะโมะโนะงะตะริ” ถูกเน้นให้มีเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกตระกูล หากพิจารณาเหตุปัจจัยภายในที่เกิดจากพฤติกรรมของทั้งฝ่ายพี่และน้องที่ต้องการปกป้องอำนาจไม่ให้ถูกแย่งชิงหรือถูกลิดรอนไป ย่อมทำให้ผู้อ่านมองว่าความบาดหมางที่เกิดขึ้นน่าจะส่งผลให้ตระกูลอ่อนแอลง อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนกลับนำเสนอความรุ่งเรืองของโยะริโตะโมะ เกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่า การปิดท้ายที่ความรุ่งเรืองของตระกูลเป็นผลมาจากการนำเสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอนิจจังของสรรพสิ่งผ่านความรุ่งเรืองและการล่มสลายของนักรบในเรื่อง “เฮอิเกะโมะโนะงะตะริ” การเน้นภาพของนักรบตระกูลมินะโมะโตะที่แม้จะเกิดความขัดแย้งระหว่างพี่น้องแต่ด้วยบุญญาของโยะริโตะโมะก็ทำให้ตระกูลกลับมาฟื้นคืนอำนาจ ย่อมทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพเปรียบเทียบกับชะตากรรมของนักรบตระกูลพะอิระที่ต้องประสบกับความเสื่อมอำนาจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้เหตุผลอีกประการหนึ่งยังเป็นเพราะฉบับเอ็งเงียวมีลักษณะการนำเสนอที่เน้นการชื่นชมสรรเสริญโยะริโตะโมะ จากจุดนี้ทำให้สันนิษฐานได้ว่า การนำเสนอท่าทีของโยะริโตะโมะ ที่พยายามคลี่คลายความขัดแย้งกับโยะมิทซุเนะนั้น เป็นไปเพื่อลดทอนภาพลักษณ์เชิงลบ และสะท้อนให้เห็นว่าโยะริโตะโมะมีผู้ผู้นำที่ถือฤทธิและมุ่งทำลายผู้มีสายเลือดเดียวกันเพียงเพราะอารมณ์ชั่ววูบ นอกจากนี้หากพิจารณาปัจจัยภายนอกเกี่ยวกับการวางท่าทีของราชสำนักที่เป็นแรงกระตุ้นให้พี่น้องเกิดการประหัตประหารกันนั้น ยังเป็นที่น่าสังเกตว่า แม้โยะริโตะโมะจะรู้ว่าฝ่ายราชสำนักพยายามปกป้องโยะมิทซุเนะ ทว่าโยะริโตะโมะก็มีได้ใช้อำนาจปราบปรามผู้คนในราชสำนักดังเช่นตระกูลพะอิระ ในทางตรงกันข้ามผู้เขียนฉบับเอ็งเงียวยังเน้นการบรรยายท่าทีของโยะริโตะโมะที่ตระหนักถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ได้รับจากอดีตจักรพรรดิโกะเอมิจะกะวะ (小野美典, 1990,p.37) ด้วยเหตุนี้โยะริโตะโมะจึงไม่ได้ถูกตราหน้าว่าเป็นผู้นำที่เห่อเหิมในอำนาจ นอกจากนี้กุญแจสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้โยะริโตะโมะสามารถรักษาอำนาจให้มีความมั่นคงไว้ได้ก็คือ การวางกลไกในการสร้างความสัมพันธ์แบบนายบ่าวระหว่างโซกุนกับนักรบในอาณัติทำให้โซกุนมีฐานอำนาจที่มั่นคง จะเห็นได้ว่า ในการสร้างความรุ่งเรืองให้แก่ตระกูล รวมทั้งการวางรากฐานให้ตระกูลมีอำนาจที่มั่นคง ผู้เป็นโซกุนไม่อาจขาดแรงสนับสนุนจากกลุ่มนักรบในอาณัติ รวมทั้งการยอมรับจากราชสำนักได้ การตระหนักถึงความจริงดังกล่าวอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้โยะริโตะโมะเลือกที่จะเข้าประหัตประหารกับผู้เป็นน้องเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับกลุ่มนักรบในอาณัติ รวมทั้งปกป้องภาพลักษณ์ของตนในฐานะผู้พิทักษ์ราชสำนักเอาไว้

กรณีความบาดหมางระหว่างพี่น้องตระกูลอะมิกะงะ ในเรื่อง “ทะอิเฮะอิเกะ” ผู้เขียนนำเสนอความรุ่งเรืองของตระกูลให้เป็นผลจากลักษณะนิสัยของโซกุนทะกะอุจิที่นอกจากจะเป็นผู้นำที่มีความจงรักภักดีต่อองค์จักรพรรดิแล้ว ยังให้ความสำคัญกับสายสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง ซึ่งแม้ว่าในช่วงเวลาที่ทะกะอุจิและทะยะโยะมิร่วมมือกันบริหารตระกูลจะเกิดความขัดแย้งกัน ทว่าผู้เขียนก็เน้นไปที่ปมเหตุจากความแตกแยกในสังคมอันถือเป็นปัจจัยภายนอกตระกูลมิใช่ความขัดแย้งเพียงเพราะต้องการปกป้องอำนาจของตนเองดังปรากฏในเรื่องอื่น นอกจากนี้การนำเสนอให้

ความขัดแย้งมีแนวโน้มที่จะคลี่คลายลงเพราะความพยายามประนีประนอมของพี่น้องทั้งสองฝ่าย ยังทำให้ผู้อ่านมองเห็นได้ว่า สายสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงให้พี่น้องเป็นหนึ่งเดียวมีส่วนช่วยให้อำนาจของตระกูลอะมิกะงะมีความมั่นคง ทั้งนี้ นอกจากประเด็นเกี่ยวกับสายสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องแล้ว ผู้วิจัยยังตั้งข้อสังเกตว่า การเผชิญหน้ากับความแตกแยกในสังคมทั้งในกลุ่มนักรบและราชสำนักก็นับเป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่ส่งผลให้ตระกูลประสบความรุ่งเรือง สำหรับความแตกแยกในกลุ่มนักรบนั้นอาจกล่าวได้ว่า ในช่วงที่มีการก่อตั้งมูโระมะชิบะกุกุ ความขัดแย้งระหว่างตระกูลนักรบมีความรุนแรงอย่างมาก นอกจากนี้นักรบในอาณัติยังมักยุยงหรือวางท่าทีกดดันผู้เป็นโชกุน อย่างไรก็ตาม ความหนักแน่นและท่าทีในเชิงประนีประนอมของทะกะอุจิ รวมทั้งบทบาทในการเข้าเป็นตัวกลางไกล่เกลี่ยความขัดแย้งภายในกลุ่มนักรบทำให้ทะกะอุจิยังคงรักษาความมั่นคงภายในบะกุกุไว้ได้ สำหรับความขัดแย้งภายในราชสำนักนั้น ตลอดระยะเวลา 60 ปีที่ราชสำนักแตกเป็นราชวงศ์เหนือและราชวงศ์ใต้ โชกุนตระกูลอะมิกะงะได้เข้าไปมีบทบาทช่วยราชสำนักฟื้นฟูอำนาจและคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ อาทิ ปัญหาในการสืบราชบัลลังก์ หากแต่ก็มีหลายครั้งที่บะกุกุถูกดึงเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความขัดแย้ง ด้วยเหตุนี้ผู้เป็นโชกุนจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจุดยืนในการสนับสนุนแต่ละราชวงศ์เพื่อความอยู่รอดของบะกุกุ โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ในช่วงเวลาที่ทะกะอุจิก่อตั้งมูโระมะชิบะกุกุขึ้นมา แม้ความขัดแย้งในสังคมจะไม่ได้ลดน้อยถอยลง ทว่าจากบทบาทของโชกุนทะกะอุจิที่สามารถคลี่คลายความบาดหมางระหว่างพี่น้อง ทั้งยังได้เข้าไปเป็นตัวกลางแก้ไขความขัดแย้งทั้งในกลุ่มนักรบและราชสำนัก ทำให้มองเห็นได้ว่าผู้นำบะกุกุจากตระกูลอะมิกะงะเป็นผู้มีคุณสมบัติที่จะนำพาความสงบสุขมาสู่สังคมได้ในที่สุด

8. บทสรุป

จากลักษณะการนำเสนอความบาดหมางระหว่างนักรบพี่น้องในวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่องข้างต้น จะเห็นได้ว่า ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ความบาดหมางระหว่างพี่น้องมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากการเน้นเหตุปัจจัยภายในตระกูลไปสู่เหตุปัจจัยภายนอกตระกูล โดยในช่วงปลายสมัยเอฮัน เหตุปัจจัยภายในตระกูล อาทิ แนวทางในการสร้างอำนาจ หรือพฤติกรรมของผู้เป็นหัวหน้าตระกูล ถูกนำเสนอให้เป็นปัจจัยหลักที่สร้างความบาดหมางระหว่างพี่น้อง ทว่าเมื่อมีการก่อตั้งบะกุกุ เหตุปัจจัยภายนอกจากการก้าวขึ้นมาใช้อำนาจของกลุ่มนักรบในอาณัติ รวมทั้งการที่ราชสำนักอาศัยอำนาจของนักรบเป็นเครื่องค้ำจุนสถานะของราชวงศ์ ก็ได้กลายเป็นปมเหตุที่ทำให้พี่น้องเข้าประหัดประหารกัน ทั้งนี้แม้เหตุปัจจัยที่สร้างความบาดหมางระหว่างพี่น้องจะแปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัย อย่างไรก็ตามผู้เขียนแต่ละเรื่องมีแนวโน้มที่จะนำเสนอให้แต่ละคู่กรณีมีฝ่ายที่แสดงท่าทีประนีประนอมเพื่อคลี่คลายความขัดแย้งหรือหลีกเลี่ยงที่จะทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องต้องขาดสะบั้นลง ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการคลี่คลายความบาดหมางกับความเป็นไปของตระกูลยังพบว่า หากผู้ที่อยู่ในฐานะ “หัวหน้าตระกูล” หรือ “หัวหน้ากลุ่มนักรบ” เป็นฝ่ายรักษาสายสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องเอาไว้ได้ สิ่งนี้ก็จะช่วยสนับสนุนภาพลักษณ์ในฐานะผู้นำที่มีคุณสมบัติที่จะนำพาความรุ่งเรืองมาสู่ตระกูล รวมทั้งสร้างความมั่นคงให้แก่กลุ่มนักรบในทางตรงกันข้ามหาก “หัวหน้าตระกูล” หรือ “หัวหน้ากลุ่มนักรบ” มุ่งทำลายความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง ตระกูลก็จะประสบกับความเสื่อมถอยทางอำนาจในที่สุด

เอกสารอ้างอิง (References)

- กณภัทร รื่นภิรมย์. (2563). ความบาดหมาง ระหว่าง มินะโมะโตะ โนะ โยะฉิโตะโมะ กับ มินะโมะโตะ โนะ ทะเมะโตะโมะ ในนิยายสงครามเรื่อง “โฮเง็นโมะโนะงะตะริ”. *วารสารวิชาการของสมาคมญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย*, 10(2), 78-99.
- กณภัทร รื่นภิรมย์. (2564). สายสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องตระกูลมิโอะระในนิยายสงครามเรื่อง“โจกิวกิ”. ใน อรรถยา สุวรรณระดา (บ.ก.), *หนังสือรวมบทความเนื่องในโอกาสครบรอบ 60 ปีภาควิชาภาษาตะวันออก* สายนทีแห่งวิทยา 60 ปี ภาควิชาภาษาตะวันออก (น. 74-102). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- 石井由紀夫(1992). 「足利尊氏・直義兄弟の光と陰—足利直義論（一）—」 『語学文学』 30, 19-25.
- 尾崎勇(1988). 「延慶本『平家物語』における頼朝の造型」 『国文学論叢』 33, 95-105.
- 小野美典(1990). 「平家滅亡の平家物語—延慶本の頼朝・法皇・建礼門院—」 『山口国文』 13, 35-46.
- 城坂早紀(2016). 「『保元物語』の合戦場面における源為朝・源義朝の描出法—半井本と金刀比羅宮蔵本との比較から—」 『同志社国文学』 84, 54-67.
- 北林茉莉代(2012). 「『平家物語』における兄弟の絆」 『国文学試論』 21, 50-59.
- 日下力 (2008). 『いくさ物語の世界—中世軍記文学を読む』 東京：岩波新書.
- 高橋典幸 (2021). 「御家人—史上空前の従者集団とその内実」 田中大喜 (編), 『図説 鎌倉幕府』 (82-85). 東京：戎光祥出版株式会社.
- 元木泰雄 (1994). 『武士の成立』 東京：吉川弘文館.

หน่วยงานผู้แต่ง: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Affiliation: Faculty of Arts, Silpakorn University

Corresponding email: RUENPIROM_K@su.ac.th

Received: 2024/05/28

Revised: 2024/07/15

Accepted: 2024/07/15